

RAAP-NOTITIE 4444

Plangebied Grote Hagenweg te Laag Zuthem

Gemeente Raalte

Archeologisch vooronderzoek: bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek) en cultuurhistorisch bureauonderzoek

4250 voor Chr.

3750 voor Chr.

2200 voor Chr.

700 voor Chr.

150 na Chr.

320 na Chr.

250 na Chr.

1650 na Chr.



Archeologisch Adviesbureau

Colofon

Opdrachtgever: Amer Ruimtelijke Ontwikkeling

Titel: Plangebied Grote Hagenweg te Laag Zuthem, gemeente Raalte; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek) en cultuurhistorisch bureauonderzoek

Status: eindversie

Datum: 13 maart 2013

Auteurs: *drs. J. Holl & S. van der Veen MA*

Projectcode: RAZU

Bestandsnaam: NO4444_RAZU

Projectleider: drs. J. Holl

Projectmedewerker: S. van der Veen MA

ARCHIS-vondstmeldingsnummer: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummer: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 55591

Bewaarplaats documentatie: RAAP Oost-Nederland

Autorisatie: drs. H.B.G. Scholte Lubberink

Bevoegd gezag: gemeente Raalte

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwenveldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2013

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Amer Ruimtelijke Ontwikkeling heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in februari 2013 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met de ontwikkeling van een woonwijk te Laag Zuthem in de gemeente Raalte. Dit onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten en cultuurhistorische elementen. Het archeologisch onderzoek is alleen in het noorden van het plangebied uitgevoerd en het cultuurhistorisch onderzoek in het gehele plangebied. Doel van het bureauonderzoek archeologie was het verwerven van informatie over bekende en verwachte archeologische waarden teneinde een gespecificeerde verwachting op te stellen. Doel van het veldonderzoek was het toetsen van die gespecificeerde archeologische verwachting en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de aard, omvang, datering, kwaliteit (gaafheid en conservering) en diepteligging van eventueel aangetroffen archeologische resten. Doel van het cultuurhistorische onderzoek was het inventariseren en waarderen van in het plangebied aanwezige cultuurhistorische elementen. Op basis van de onderzoeksresultaten en de aard en omvang van de voorgenomen bodemingrepen is vervolgens in hoofdstuk 5 een advies geformuleerd met betrekking tot eventueel archeologisch vervolgonderzoek en het omgaan met eventueel aanwezige cultuurhistorische elementen.

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek gold bij de aanvang van het veldonderzoek een hoge archeologische verwachting voor de periode Mesolithicum-Late Middeleeuwen. Dit houdt verband met het feit dat dit soort hooggelegen plekken zich goed leenden voor een tijdelijk verblijf of langdurige bewoning.

Tijdens het veldonderzoek zijn in het oosten van het onderzoeksgebied (zone direct ten westen van het vroegere, verharde erf), resten van podzolering aangetroffen met mogelijk een oude akkerlaag. In deze laag, waarin de A- en B-horizont met elkaar vermengd zijn, kunnen mogelijk archeologische vondsten aanwezig zijn, hoewel deze niet zijn aangetroffen tijdens het booronderzoek. Archeologische resten worden verwacht vanaf 50 cm -Mv.

Op basis van de resultaten van dit onderzoek wordt aanbevolen om aanvullend archeologisch onderzoek te laten verrichten in een zone in het oosten van het onderzoeksgebied, indien de bodem tot 50 cm -Mv verstoord wordt. Geadviseerd wordt om dit vervolgonderzoek te laten plaatsvinden in de vorm van een inventariserend veldonderzoek, waarderende fase, bestaande uit proefsleuvenonderzoek. Dit onderzoek dient te worden afgestemd op het opsporen van vindplaatsen met een sporenniveau en een vondststrooiing (met een lage vondstdichtheid). Een proefsleuvenonderzoek behoort conform plaats te vinden op basis van een Programma van Eisen, opgesteld door een senior-archeoloog.

In het overige deel van het onderzoeksgebied wordt in het kader van de voorgenomen bodemingrepen geen archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen. Indien bij de uitvoering van de werk-

zaamheden onverwacht toch archeologische resten worden aangetroffen, dan is conform artikel 53 en 54 van de Monumentenwet 1988 (herzien in 2007) aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via ARCHIS).

Wat betreft cultuurhistorie wordt geadviseerd het onderscheid tussen de drie belangrijkste structuurdragers van het plangebied en de directe omgeving te behouden. Het gaat hier om de Nieuwe Wetering, het agrarisch nederzettingslint de Grote Hagenweg en de verkaveling. Dit onderscheid kan bijvoorbeeld worden behouden of versterkt door onderscheid in beplantingsvorm. Langs de Nieuwe Wetering kan worden gekozen voor een rij van opgaande bomen welke op regelmatige afstand zijn aangeplant. Een belangrijk aspect van agrarisch nederzettingslint de Grote Hagenweg is dat deze op een dekzandrug ligt: een hoger gelegen plek met een onregelmatige verkaveling. Om het onderscheid tussen het nederzettingslint en het regelmatige verkavelde gebied ten zuiden ervan te behouden, wordt geadviseerd in het noorden te kiezen voor de aanplant van bomen die passen bij de natuurlijke ondergrond, zoals bijvoorbeeld eik of beuk. De noord-zuid georiënteerde verkavelingsrichting kan worden geaccentueerd met de aanplant van bijvoorbeeld elzensingels die regelmatig worden afgezet.

Dit rapport is namens de gemeente Raalte beoordeeld door mevr. M. Nieuwenhuis, regioarcheoloog bij Het Oversticht. Het bovenstaande advies wordt wat betreft archeologie niet overgenomen door de regioarcheoloog. Het hele gebied dat in deze fase onderzocht is, wordt, op archeologische gronden, vrijgegeven. Dit omdat de mogelijk aanwezige oude akkerlaag naar verwachting grotendeels is opgenomen in het bovenliggend verstoorde pakket.

Voor wat betreft het advies op cultuurhistorisch gebied geldt dat het belangrijk is om het uitgebracht advies ter harte te nemen en bij de uitvoering van de plannen rekening te houden met de drie genoemde structuurdragers Nieuwe Wetering, het bebouwingslint rond de Grote Hagenweg en het verkavelingspatroon.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1 Inleiding	6
1.1 Kader	6
1.2 Administratieve gegevens	6
1.3 Toekomstige situatie	7
1.4 Onderzoeksopzet en richtlijnen	7
2 Bureauonderzoek archeologie	8
2.1 Methoden	8
2.2 Resultaten	8
3 Veldonderzoek archeologie	11
3.1 Methoden	11
3.2 Resultaten	11
4 Bureauonderzoek cultuurhistorie	13
4.1 Beleid	13
4.2 Historische ruimtelijke ontwikkeling	13
4.3 Cultuurhistorische landschapselementen	14
4.4 Waardering	14
5 Conclusies en aanbevelingen	15
5.1 Conclusies	15
5.2 Aanbevelingen archeologie	15
5.3 Aanbevelingen cultuurhistorie	16
5.4 Beoordeling regioarcheoloog	16
Literatuur	17
Gebuurte afkortingen	17
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen	18
Bijlage 1: Boorbeschrijvingen	24

1 Inleiding

1.1 Kader

In opdracht van Amer Ruimtelijke Ontwikkeling heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in februari 2013 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met de ontwikkeling van een woonwijk te Laag Zuthem in de gemeente Raalte. Dit onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten en cultuurhistorische elementen. Doel van het bureauonderzoek archeologie was het verwerven van informatie over bekende en verwachte archeologische waarden teneinde een gespecificeerde verwachting op te stellen. Doel van het veldonderzoek was het toetsen van die gespecificeerde archeologische verwachting en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de aard, omvang, datering, kwaliteit (gaafheid en conservering) en diepteligging van eventueel aangetroffen archeologische resten. Doel van het cultuurhistorische onderzoek was het inventariseren en waarderen van in het plangebied aanwezige cultuurhistorische elementen. Op basis van de onderzoeksresultaten en de aard en omvang van de voorgenomen bodemingrepen is vervolgens in hoofdstuk 5 een advies geformuleerd met betrekking tot eventueel archeologisch vervolgonderzoek en het omgaan met eventueel aanwezige cultuurhistorische elementen.

1.2 Administratieve gegevens

Het plangebied (totaal 3 ha) ligt ten oosten van de kern van Laag-Zuthem, ten zuiden van de Grote Hagenweg (figuur 1). Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 27 E van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000). Van dit plangebied geldt alleen voor het deel met een hoge archeologische verwachting een onderzoeksplicht voor archeologie. Dit gebied heeft een oppervlakte van 0,6 ha en zal hieronder besproken worden als onderzoeksgebied. In het kader van het cultuurhistorisch onderzoek zal het hele plangebied besproken worden.

Plaats: Laag Zuthem

Gemeente: Raalte

Provincie: Overijssel

Plangebied: Grote Hagenweg

Centrumcoördinaten: 208.511/497.401

ARCHIS-vondstmeldingsnummer: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummer: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 55591

Archeologische perioden			
Tijdperk		Datering	
Nieuwste tijd (=Nieuwe tijd C)			
Nieuwe tijd	B	1795	
	A	1650	
Middeleeuwen	Laat	1500	
	Vol	1250	
	Vroeg	Ottoons	1050
		Karolingisch	900
		Merovingisch laat	725
		Merovingisch vroeg	525
	Laat	450	
Romeinse tijd	Laat	270	
	Midden	70 na Chr.	
	Vroeg	15 voor Chr.	
Prehistorie	IJzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	12.500	
	Jong B	16.000	
	Jong A	35.000	
	Midden	250.000	
	Oud		

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

1.3 Toekomstige situatie

In het plangebied zal een woonwijk aangelegd worden. De huizen zullen in het zuiden van het plangebied gebouwd worden, buiten het gebied waarvoor een onderzoeksverplichting geldt. In het gebied met onderzoeksverplichting, waarvoor onderhavig booronderzoek is uitgevoerd, zal een park met enkele bomen gerealiseerd worden, evenals een bomenrij in het uiterste westen. Het bureauonderzoek en cultuurhistorisch onderzoek is uitgevoerd voor het gehele plangebied.

1.4 Onderzoekopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een archeologisch en cultuurhistorisch bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek bestond uit een verkennend booronderzoek. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.2), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtlijn. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Zie tabel 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden.

2 Bureauonderzoek archeologie

2.1 Methodes

Het bureauonderzoek is uitgevoerd om een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen. Daartoe zijn reeds bekende archeologische en aardkundige gegevens verzameld en is het grondgebruik in het plangebied in het heden en verleden geïnterpreteerd.

Geraadpleegd zijn de volgende bronnen:

- de database ARCHIS voor de AMK-terreinen, waarnemingen, vondstmeldingen en onderzoeksmeldingen in de omgeving van het plangebied (<http://archis2.archis.nl>);
- literatuur en historisch en aardkundig kaartmateriaal (zie literatuurlijst);
- historisch kaartmateriaal van www.watwaswaar.nl;
- de recente topografische kaart 1:25.000 (Dam & Koote, 2004);
- recente luchtfoto's uit Google Maps (maps.google.com);
- het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN; www.ahn.nl);
- het informatiesysteem DINO (www.dinoloket.nl);
- de Atlas Leefomgeving (www.atlasleefomgeving.nl);

2.2 Resultaten

Huidige situatie

Op recente topografische kaarten 1:25.000 en recente luchtfoto's uit Google Maps bevindt het onderzoeksgebied zich binnen een erf met bebouwing. Deze bebouwing is echter recentelijk gesloopt en het hele plangebied is nu in gebruik als grasland. Het noorden van het gebied is verhard. Volgens het AHN bedraagt de huidige maaiveldhoogte in het onderzoeksgebied ongeveer 1-1,5 m +NAP.

Aardkundige situatie

Geo(morfo)logie en bodem

Het onderzoeksgebied bevindt zich geomorfologisch gezien op een dekzandrug (Alterra, 2003). Dergelijke ruggen werden aan het eind van het Weichselien onder droge, vegetatiearme condities door de wind gevormd. Op deze dekzandrug bevinden zich volgens de bodemkaart vorstvaaggronden in lemig fijn zand (Zb23-VI). De relatief hoge lemigheid is in dit geval het gevolg van kleideeltjes die (hoofdzakelijk vanaf de 12e eeuw) bij hoge waterstanden door de IJssel op het dekzand zijn afgezet. Door bioturbatie zijn de kleideeltjes vervolgens door de bovenste 40-60 cm van het profiel gemengd. Ook kan een deel van de bovengrond zijn opgebracht ten behoeve van plagenbemesting (Stiboka, 1966).

De betreffende gronden hebben meestal een matig humeuze, 20-35 cm dikke bovengrond, bestaande uit matig fijn, lemig zand. Onder de A-horizont bevindt zich meestal een bruine laag

matig fijn, lemig zand, ontstaan door verbruining. Op een diepte van 40-60 cm -Mv bevindt zich vaak geel, matig fijn, zwak siltig zand. Tussen 50 en 100 cm -Mv bevinden zich vaak resten van een humuspodzol (Stiboka, 1966). Hieruit kan geconcludeerd worden dat het oorspronkelijke dekzand zich op 50-100 cm -Mv bevindt en dat het bovenliggende pakket bestaat uit rivierklei en -zand vermengd met de top van het dekzandprofiel.

Gemeentelijke beleidsadvieskaart

Het onderzoeksgebied heeft op basis van de gemeentelijke beleidsadvieskaart een hoge archeologische verwachting (Zuidhoff e.a., 2007). Deze verwachting hangt samen met de gunstige ligging op een dekzandrug.

AHN en luchtfoto's

De dekzandrug waarop het onderzoeksgebied ligt is op AHN-beelden te onderscheiden als een zone die ca. 50 cm hoger ligt dan het gebied ten zuiden ervan. De dekzandrug heeft een maai-veldhoogte van ca. 1,2 m +NAP, terwijl het gebied ten zuiden hiervan op ca. 0,7 m +NAP ligt. De hogere ligging wordt in het onderzoeksgebied versterkt doordat het maaiveld ter plaatse van het erf is opgehoogd tot ca. 1,5 m +NAP (met uitzondering van een zone in het oosten van het onderzoeksgebied). Uit luchtfoto's van Google Maps is geen aanvullende informatie naar voren gekomen.

DINO-gegevens

Het raadplegen van digitale aardkundige gegevens via het DINO-loket heeft geen relevante informatie over de aardkundige situatie in het onderzoeksgebied opgeleverd.

Bekende archeologische waarden

ARCHIS en AMK

Binnen een straal van 1 km rondom het onderzoeksgebied zijn geen archeologische vindplaatsen in ARCHIS geregistreerd. Dit is deels het gevolg van het feit dat binnen deze straal volgens ARCHIS vooralsnog nog geen archeologisch onderzoek is uitgevoerd.

Historische situatie

Op de kadastrale minuut van 1811-1832 was het onderzoeksgebied grotendeels in gebruik als bouwland, met een smalle strook grasland langs het noorden en in het uiterste zuidwesten (toponiem De Hagen/Groote Hagen). De huidige weg Grote Hagen (langs het noorden van het onderzoeksgebied) was destijds nog een onverharde weg die direct ten oosten van het onderzoeksgebied doodliep. Direct ten westen van het onderzoeksgebied bevond zich destijds een boerderij of woonhuis. In de eerste helft van de 20e eeuw zijn de huidige kleine bijgebouwen ten westen en in het uiterste westen van het onderzoeksgebied gerealiseerd en na 1975 zijn twee grote schuren in het midden van het onderzoeksgebied gebouwd (www.watwaswaar.nl). Deze schuren zijn recentelijk gesloopt, waarna het gehele onderzoeksgebied in gebruik raakte als grasland.

De Nieuwe Wetering, waar het plangebied aan ligt, is reeds gegraven vóór 1300, ter afwatering van het relatief laaggelegen landschap. Deze wetering waterde bij Zwolle af op het Zwarte Water. Deze waterloop was van weinig belang voor de scheepvaart, vanwege de gunstige ligging van andere rivieren en beken in de omgeving (Zuidhoff e.a., 2007).

Atlas Leefomgeving

Het raadplegen van de Atlas Leefomgeving heeft geen aanvullende informatie opgeleverd.

Gespecificeerde archeologische verwachting

Gezien de ligging van het plangebied op een dekzandrug kan een hoge archeologische verwachting toegekend voor de periode Mesolithicum-Late Middeleeuwen (zie tabel 2). Dit houdt verband met het feit dat dit soort hooggelegen plekken zich goed leenden voor een tijdelijk verblijf of langdurige bewoning. Het kan daarbij zowel gaan om kleine verspreidingspatronen van (met name) vuursteenmateriaal, afkomstig van jachtkampjes, als omvangrijke nederzettingsarealen met grondsporen en allerhande nederzettingmateriaal (hoofdzakelijk aardewerk). Naar verwachting is een deel van het vondstmateriaal verspoeld als gevolg van overstromingen vanuit de IJssel. Op basis van de bodemkaart bevindt het dekzand zich op een diepte van 50-100 cm -Mv. Eventuele vondstlagen worden in de top van dit dekzand verwacht, indien een A- of B-horizont aanwezig is. Het sporenniveau wordt in de top van de C-horizont verwacht. Naar verwachting is de bodem deels verstoord als gevolg van de vroegere bebouwing en verharding in het onderzoeksgebied. In tabel 2 worden de prospectiekenmerken van de verwachte vindplaatsen schematisch weergegeven.

basisnederzetting	Prehistorie	200-1.000 m ²	strooiing van vuursteen
grafveld	Bronstijd-Vroege Middeleeuwen	2000-5.000 m ²	geen archeologische laag of strooiing van aardewerk aanwezigheid van grondsporen
huisplaats	Bronstijd-Vroege IJzertijd	500-2.000 m ²	geen archeologische laag en nauwelijks strooiing van aardewerk
huisplaats	IJzertijd-Nieuwe tijd	500-2.000 m ²	strooiing van met name aardewerk

Tabel 2. Prospectiekenmerken verwachte vindplaatsen.

3 Veldonderzoek archeologie

3.1 Methodes

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) bestond uit een booronderzoek verkennende fase. De onderzoeksmethode voor het veldwerk is bepaald op basis van de resultaten van het bureauonderzoek (gespecificeerde archeologische verwachting) en het protocol inventariserend veldonderzoek uit de KNA versie 3.2.

Tijdens het veldonderzoek zijn zes boringen verspreid over het onderzoeksgebied geplaatst (figuur 3). Aangezien dit een verkennend booronderzoek betreft is de gehanteerde methode niet geschikt voor het opsporen van archeologische vindplaatsen.

Er is geboord tot maximaal 1,9 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. De boringen zijn lithologisch beschreven conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989). De boringen zijn met GPS ingemeten (x/y-coördinaten) en tijdens het veldwerk digitaal verwerkt in het boorbeschrijvingssysteem van RAAP (Deborah 2; zie bijlage 1). Van alle boringen is de hoogte op basis van AHN-beelden bepaald. Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). Er zijn geen monsters genomen.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

Tijdens het veldwerk is onderin het profiel zwak siltig, matig fijn dekzand aangetroffen, dat lichtgrijs van kleur is. In de boringen 2, 3 en 5 (oosten van het onderzoeksgebied) zijn in het dekzand resten van podzolering waargenomen. In boring 2 is dit een lichtbruine BC-horizont; in boringen 3 en 5 zijn resten van een B-horizont aanwezig, waarin vermenging met de A-horizont heeft opgetreden. Mogelijk is hier sprake van een oude ploeglaag. De heterogene aard duidt op een kortstondige bewerking.

In de bovengenoemde boringen 2, 3 en 5 is boven het dekzand een verstoorde laag aangetroffen van 50-70 cm. Naar verwachting is deze laag deels opgebracht ten behoeve van plaggenbemesting. In de overige boringen is de bodem dieper verstoord, tot minimaal 1,1 m -Mv. Hier bevindt zich onder de verstoorde laag direct een C-horizont, die geheel gereduceerd is en lichtblauwgrijs van kleur. In boring 4 is waarschijnlijk een oude sloot aangeboord. Op 19e-eeuwse kaarten is ter hoogte van deze boring een perceelsgrens (oost-west) aanwezig, waarlangs mogelijk een sloot gelopen heeft.

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. In het oosten van het onderzoeksgebied zijn restanten van een podzolbodem aanwezig. In dit deel kunnen nog archeologische grondsporen voorkomen in de C-horizont. In de boringen 3 en 5 is een mogelijke oude door agrarische bodembewerking verrommelde laag aangetroffen. In deze laag kunnen nog archeologische vondsten aanwezig zijn, maar naar verwachting is een groot deel van een eventuele vondstlaag opgenomen in het verstoorde pakket.

4 Bureauonderzoek cultuurhistorie

4.1 Beleid

De gebieden binnen het plangebied hebben volgens het huidige bestemmingsplan Buitengebied van de gemeente Raalte geen cultuurhistorische bestemming (www.ruimtelijkeplannen.nl). Volgens de cultuurhistorische atlas Overijssel (www.overijssel.nl/cultuurhistorie) liggen zowel binnen als in de directe omgeving van het plangebied geen cultuurhistorische waarden.

4.2 Historische ruimtelijke ontwikkeling

Ontwikkeling vóór 1850

Het plangebied ligt ten noordoosten van de kern Laag Zuthem. Tot in de tweede helft van de 19e eeuw bestond Laag Zuthem uit een aantal verspreid liggende erven. Drie daarvan lagen in of direct rondom het plangebied: Den Heuvel ten westen van de Nieuwe Wetering; Pomphuis (of Keizer) ten noorden van de Grote Hagenweg; en het erf Kampjes, direct ten zuidoosten van de huidige brug (figuur 4). In de periode 1850-1897 is het erf direct ten noordoosten van het plangebied aangelegd.

Een belangrijk structurerend element is de Nieuwe Wetering aan de zuidwestzijde van het plangebied (figuur 5). Deze werd in 1354 voor het eerst vermeld (Schrier e.a., 2001). Hij werd gegraven om samen met de Kolkwetering (ten zuidoosten van het plangebied) het gebied tussen de Grote Hagenweg en Zuthemerweg te ontwateren. De verkaveling, die vermoedelijk ook uit de 14e eeuw dateert, is dan ook op deze waterloop georiënteerd. De dekzandrug op de plek van de huidige Grote Hagenweg zal als ontginningsas zijn gebruikt voor dit zuidelijke deel.

Het vroegst gedetailleerde beeld van het landschap wordt gegeven door de kadastrale minuutplannen van omstreek 1832. Hieruit valt op te maken dat het gebied grotendeels in gebruik was als weiland en hooiland. De TMK veldminuut van omstreeks 1850 geeft een beeld van de opgaande beplanting (figuur 2, midden links). Hieruit blijkt dat een groot deel van de randen van percelen ten noorden en zuiden van de Grote Hagenweg waren beplant met singels. Onduidelijk is wat voor soort bomen dit waren en hoe ze beheerd werden. Het zuidelijk deel van plangebied bestond omstreeks 1850 uit één perceel. Dat omgeven was met een singel. Het noordelijk deel was, op de erven na, in gebruik als bouwland en werd door een singel of bomenrij gescheiden van het zuidelijk deel.

Ontwikkeling na 1850

Met de aanleg van de spoorlijn Zwolle - Deventer in 1866 kreeg Laag Zuthem een halte, wat een impuls gaf voor de groei van het dorp. Rond de halte aan de huidige Kolkweg ontstond in de eerste helft van de 20e eeuw een kleine kern. Langs de Nieuwe Wetering, op de plek van de huidige kerk aan de Langslag werd in 1863 de protestants christelijk kerk gebouwd. Ook rond

deze kerk ontstond een kleine kern. Tussen 1954 en 1957 werd een brug aangelegd over de Nieuwe Wetering waardoor de Grote Hagenweg was verbonden met de recent ontstane kern aan de Kolkweg. In de jaren 60 en 70 breidde het dorp zich uit langs de Langeslag.

4.3 Cultuurhistorische landschapselementen

Binnen de grenzen van het plangebied zijn geen cultuurhistorisch waardevolle landschapselementen, zoals bomenrijen of singels aanwezig.

4.4 Waardering

Door de afwezigheid van individuele cultuurhistorische landschapselementen kan hier geen waardering over worden uitgesproken. Wanneer naar het plangebied in zijn geheel en de ligging ervan in de omgeving wordt gekeken, kan worden geconcludeerd dat de verkaveling in hoofdlijnen redelijk gaaf is gebleven. Ook de Grote Hagenweg als agrarisch nederzettingslint is nog steeds herkenbaar. De opgaande beplanting is deels verdwenen, waardoor de schaal van de ruimte groter is geworden. De Nieuwe Wetering, agrarisch nederzettingslint de Grote Hagenweg en de noord-zuid georiënteerde verkaveling zijn nog steeds herkenbaar als belangrijk structurerend element.

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies

Op basis van de onderzoeksresultaten, kan worden geconcludeerd dat bij de realisering van de plannen mogelijk archeologische resten zullen worden verstoord, indien de bodem tot 50 cm -Mv verstoord gaat worden.

In het oosten van het onderzoeksgebied (de zone direct ten westen van het vroegere, verharde erf) zijn resten van podzolering aangetroffen met mogelijk een oude akkerlaag. In deze laag, waarin de A- en B-horizont met elkaar vermengd zijn, kunnen eventueel archeologische resten (mobilia) aanwezig zijn. Deze zijn echter niet aangetroffen tijdens het booronderzoek. Het niveau waarop archeologische grondsporen verwacht mogen worden, is aanwezig op een diepte van 60-80 cm -Mv. In de in het oosten van het plangebied gelegen boring 4 is een oude sloot aangeboord, waardoor de bodem plaatselijk verstoord is. Aangezien het hier waarschijnlijk een lineair element betreft met waarschijnlijk een beperkte breedte, wordt geadviseerd dit deel van het onderzoeksgebied wel mee te nemen in de zone waarbinnen archeologische resten verwacht worden.

5.2 Aanbevelingen archeologie

Op basis van de resultaten van dit onderzoek wordt aanbevolen om aanvullend archeologisch onderzoek te laten verrichten in een zone in het oosten van het onderzoeksgebied, tenminste indien de bodem tot 50 cm -Mv verstoord wordt. Geadviseerd wordt om dit vervolgonderzoek te laten plaatsvinden in de vorm van een inventariserend veldonderzoek (IVO) waarderende fase, bestaande uit proefsleuvenonderzoek. Dit onderzoek dient te worden afgestemd op het opsporen van vindplaatsen met een sporenniveau en een vondststrooiing (met een lage vondstdichtheid). Een proefsleuvenonderzoek (IVO-P) behoort conform de KNA versie 3.2 plaats te vinden op basis van een Programma van Eisen (PvE). Dit PvE dient voor aanvang van het onderzoek te worden opgesteld door een senior-archeoloog.

In het overige deel van het onderzoeksgebied wordt in het kader van de voorgenomen bodemin-grepen geen archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen. Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden onverwacht toch archeologische resten worden aangetroffen, dan is conform artikel 53 en 54 van de Monumentenwet 1988 (herzien in 2007) aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via ARCHIS).

Op basis van de bevindingen van dit onderzoek neemt de gemeente een selectiebesluit.

5.3 Aanbevelingen cultuurhistorie

Geadviseerd wordt het onderscheid tussen de drie belangrijkste structuurdragers van het plangebied en de directe omgeving te behouden. Het gaat hier om de Nieuwe Wetering, het agrarisch nederzettingslint de Grote Hagenweg en de verkaveling. Dit onderscheid kan bijvoorbeeld worden behouden of versterkt door onderscheid in beplantingsvorm. Langs de Nieuwe Wetering kan worden gekozen voor een rij van opgaande bomen welke op regelmatige afstand zijn aangeplant. Een belangrijk aspect van het agrarisch nederzettingslint de Grote Hagenweg is dat deze op een dekzandrug ligt: een hoger gelegen plek met een onregelmatige verkaveling. Om het onderscheid tussen het nederzettingslint en het regelmatige verkavelde gebied ten zuiden ervan te behouden, wordt geadviseerd in het noorden te kiezen voor de aanplant van bomen die passen bij de natuurlijke ondergrond, zoals bijvoorbeeld eik of beuk. De noord-zuid georiënteerde verkavelingsrichting kan worden geaccentueerd met de aanplant van bijvoorbeeld elzensingels die regelmatig worden afgezet.

5.4 Beoordeling regioarcheoloog

Dit rapport is namens de gemeente Raalte beoordeeld door mevr. M. Nieuwenhuis, regioarcheoloog bij Het Oversticht. Het bovenstaande advies wordt wat betreft archeologie niet overgenomen door de regioarcheoloog. Het hele gebied dat in deze fase onderzocht is, wordt, op archeologische gronden, vrijgegeven. Dit omdat de mogelijk aanwezige oude akkerlaag naar verwachting grotendeels is opgenomen in het bovenliggend verstoorde pakket.

Voor wat betreft het advies op cultuurhistorisch gebied geldt dat het belangrijk is om het uitgebracht advies ter harte te nemen en bij de uitvoering van de plannen rekening te houden met de drie genoemde structuurdragers Nieuwe Wetering, het bebouwingslint rond de Grote Hagenweg en het verkavelingspatroon.

Literatuur

- Alterra**, 2003. *Digitale geomorfologische kaart van Nederland, 1:50.000*.
- Bolding, H. & M. Nieuwenhuis**, 2009. *Ontwerp Beleidsnota Archeologie; ondergronds bovengronds beleven*. Gemeente Raalte, Raalte.
- Dam, P., & S. Koote**, 2004. *ANWB topografische atlas: Overijssel 1:25.000*. ANWB, Amsterdam.
- Haartsen, A. & E. Storms**, 2009. *Ontgonnen verleden; Regiobeschrijvingen provincie Overijssel*. Directie Kennis, Ede.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Stiboka**, 1966. *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000 blad 27 Oost Hattem*. Stiboka, Wageningen.
- Zuidhoff, F. e.a.**, 2007. *De archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart van de gemeente Raalte*. Amersfoort.

Gebruikte afkortingen

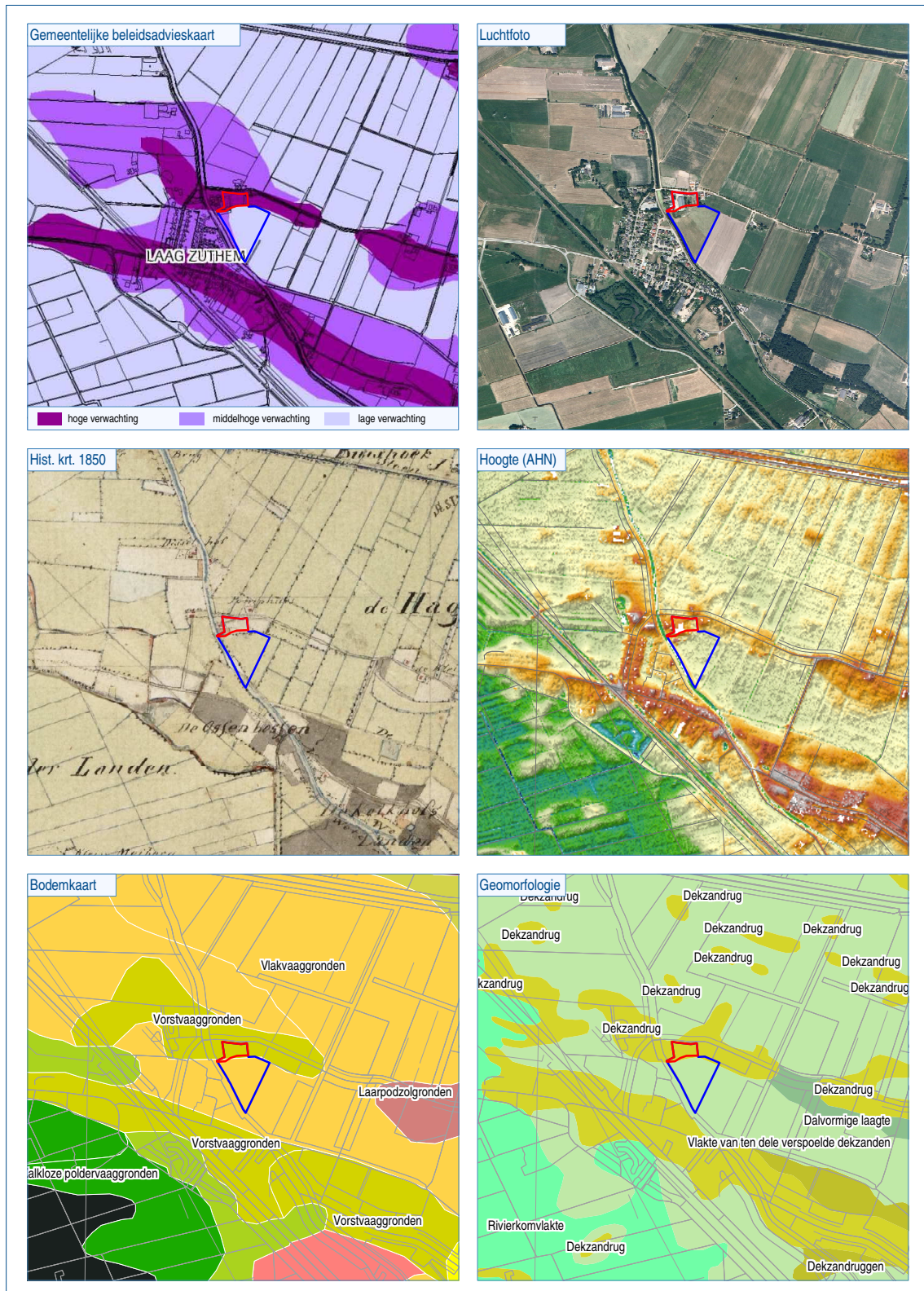
AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische MonumentenKaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
DINO	Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond
IVO(-P)	Inventariserend VeldOnderzoek (Proefsleuven)
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-Mv	beneden maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvE	Programma van Eisen
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer
TMK	Topografische Militaire Kaart

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

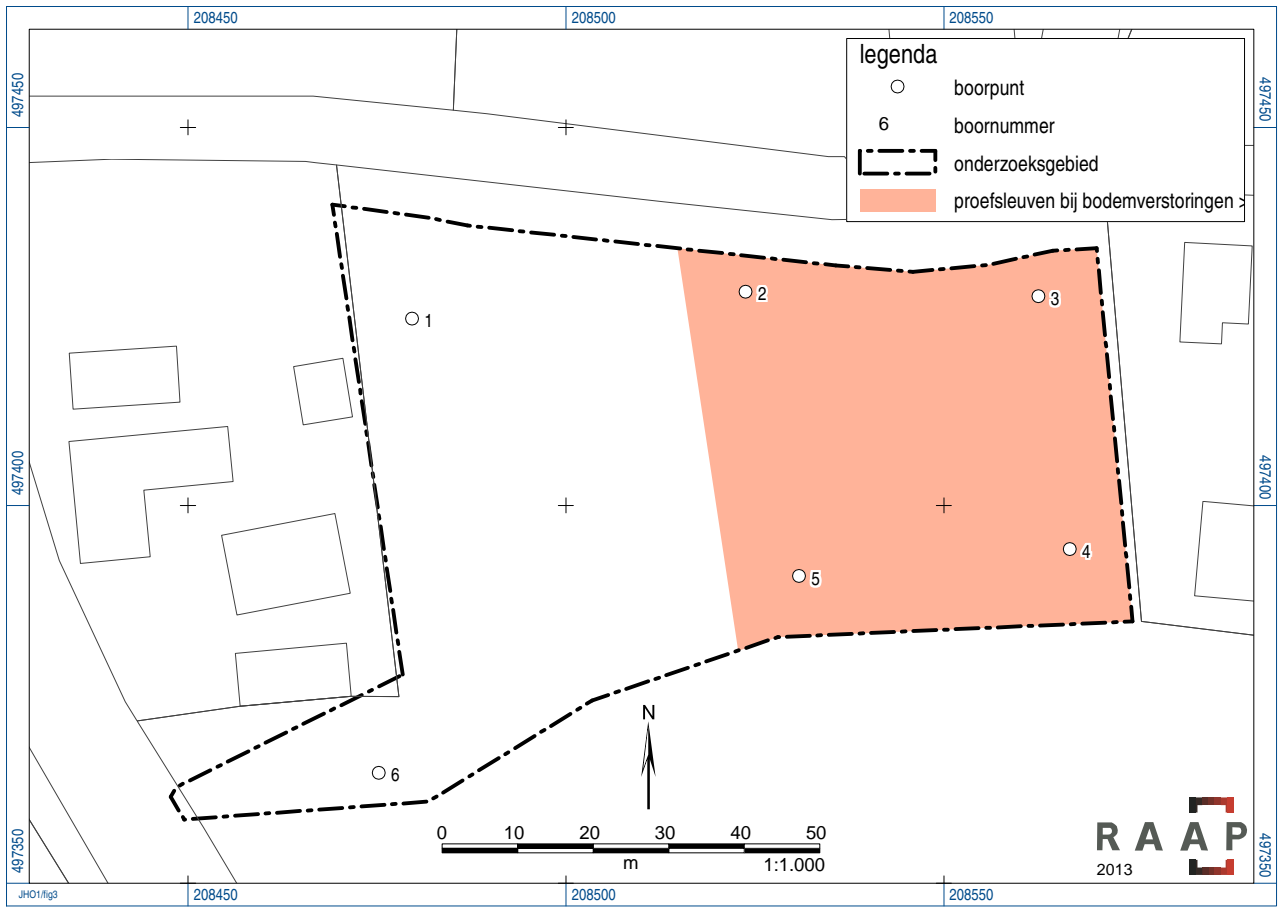
- Figuur 1.** De ligging van het plangebied (rood omlijnd); inzet: ligging in Nederland (ster).
- Figuur 2.** Het plangebied geprojecteerd op divers kaartmateriaal (schaal 1:25.000; rood: onderzoeksgebied; blauw: gehele plangebied).
- Figuur 3.** Resultaten booronderzoek.
- Figuur 4.** Cultuurhistorische elementen.
- Figuur 5.** Foto van de Nieuwe Wetering, genomen richting het zuidoosten, het plangebied licht links van de Nieuwe Wetering.
- Tabel 1.** Archeologische tijdschaal.
- Tabel 2.** Prospectiekenmerken verwachte vindplaatsen.
- Bijlage 1.** Boorbeschrijvingen.



Figuur 1. De ligging van het plangebied (rood omlijnd); inzet: ligging in Nederland (ster).



Figuur 2. Het plangebied geprojecteerd op divers kaartmateriaal (schaal 1:25.000; rood: onderzoeksgebied; blauw: gehele plangebied).



Figuur 3. Resultaten booronderzoek.



Figuur 4. Cultuurhistorische elementen.

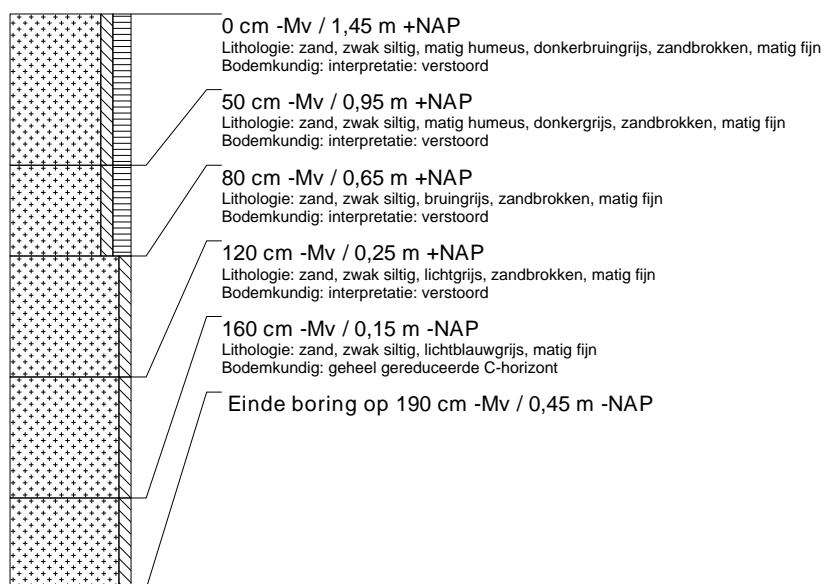


Figuur 5. Foto van de Nieuwe Wetering, genomen richting het zuidoosten, het plangebied ligt links van de Nieuwe Wetering.

Bijlage 1: Boorbeschrijvingen

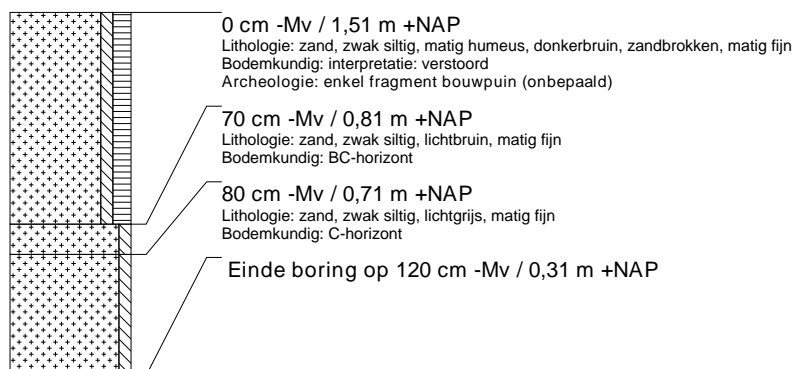
boring: RAZU-1

beschrijver: JH, datum: 13-2-2013, X: 208.480, Y: 497.425, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 27E, hoogte: 1,45, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: grasland, provincie: Overijssel, gemeente: Raalte, plaatsnaam: Laag Zuthem, opdrachtgever: Amer, uitvoerder: RAAP Oost



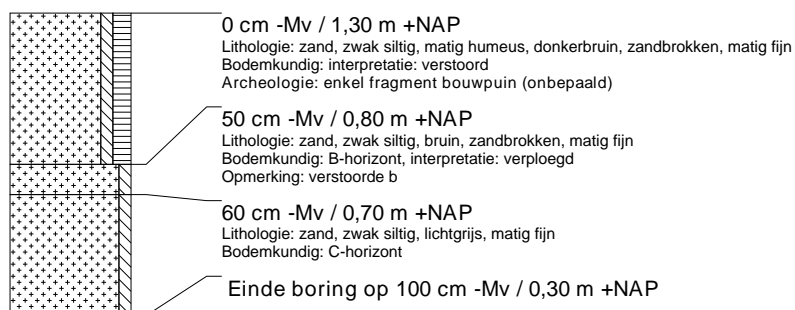
boring: RAZU-2

beschrijver: JH, datum: 13-2-2013, X: 208.524, Y: 497.428, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 27E, hoogte: 1,51, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: grasland, provincie: Overijssel, gemeente: Raalte, plaatsnaam: Laag Zuthem, opdrachtgever: Amer, uitvoerder: RAAP Oost



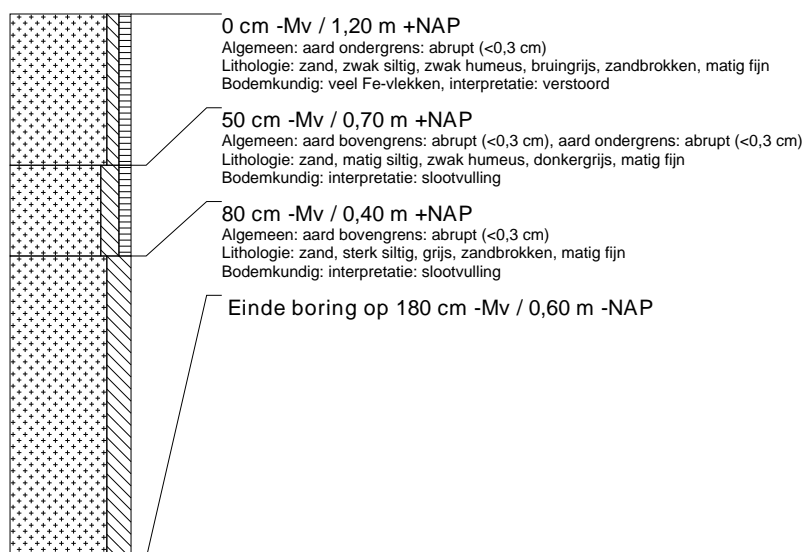
boring: RAZU-3

beschrijver: JH, datum: 13-2-2013, X: 208.563, Y: 497.428, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 27E, hoogte: 1,30, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: grasland, provincie: Overijssel, gemeente: Raalte, plaatsnaam: Laag Zuthem, opdrachtgever: Amer, uitvoerder: RAAP Oost



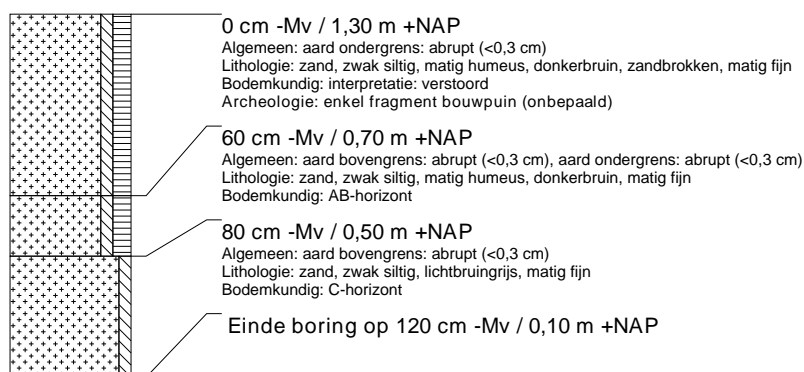
boring: RAZU-4

beschrijver: JH, datum: 13-2-2013, X: 208.567, Y: 497.394, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 27E, hoogte: 1,20, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: grasland, provincie: Overijssel, gemeente: Raalte, plaatsnaam: Laag Zuthem, opdrachtgever: Amer, uitvoerder: RAAP Oost, opmerking: bl



boring: RAZU-5

beschrijver: JH, datum: 13-2-2013, X: 208.531, Y: 497.391, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 27E, hoogte: 1,30, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: grasland, provincie: Overijssel, gemeente: Raalte, plaatsnaam: Laag Zuthem, opdrachtgever: Amer, uitvoerder: RAAP Oost



boring: RAZU-6

beschrijver: JH, datum: 13-2-2013, X: 208.475, Y: 497.365, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 27E, hoogte: 1,20, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: grasland, provincie: Overijssel, gemeente: Raalte, plaatsnaam: Laag Zuthem, opdrachtgever: Amer, uitvoerder: RAAP Oost

